

Warszawa, dnia 25 października 2022 r.

Poz. 24

**UCHWAŁA NR 402/2022
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO**

z dnia 19 października 2022 r.

w sprawie wydania Rekomendacji A dotyczącej zarządzania przez banki ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych

Na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 2439, 2447 oraz z 2022 r. poz. 830, 872, 1358, 1488, 1692 i 1933), art. 12 ust. 1b ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) i art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660, 872, 1488 i 1692) uchwała się, co następuje:

§ 1. Wydaje się Rekomendację A dotyczącą zarządzania przez banki ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych, stanowiącą załącznik do uchwały.

§ 2. Komisja Nadzoru Finansowego oczekuje, że rekomendacja, o której mowa w § 1, zostanie wprowadzona do dnia 31 grudnia 2023 r.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Komisji Nadzoru Finansowego.

§ 4. Traci moc uchwała nr 134/2010 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 5 maja 2010 r. w sprawie wydania Rekomendacji A dotyczącej zarządzania ryzykiem towarzyszącym zawieraniu przez banki transakcji na rynku instrumentów pochodnych (Dz. Urz. KNF poz. 20).

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

W imieniu

Komisji Nadzoru Finansowego

Marcin Mikołajczyk

Zastępca Przewodniczącego

Komisji Nadzoru Finansowego

Załącznik do uchwały nr 402/2022 Komisji Nadzoru Finansowego
z dnia 19 października 2022 r. (poz. 24)

Komisja Nadzoru Finansowego

Rekomendacja A

dotycząca zarządzania przez banki ryzykiem związanym z działalnością
na instrumentach pochodnych

Warszawa, październik 2022 r.

WSTĘP

I.

Niniejsza Rekomendacja (dalej: „Rekomendacja A”, „Rekomendacja”) stanowi zbiór zasad dotyczących dobrych praktyk w zakresie zarządzania przez banki ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych.

Podstawą wydania niniejszej rekomendacji jest art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 2439, z późn. zm.; dalej: „ustawa – Prawo bankowe”) oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660, z późn. zm.; dalej: „ustawa o nadzorze”) w odniesieniu do banków, ma jednak zastosowanie także do:

- oddziałów banków zagranicznych¹, na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy – Prawo bankowe w zw. z art. 41 tej ustawy oraz art. 11 ust. 1 ustawy o nadzorze;
- zagranicznych instytucji kredytowych² działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „RP”) poprzez oddział (dalej: „oddziały instytucji kredytowych”), na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy – Prawo bankowe w zw. z art. 48k ust. 2 tej ustawy oraz art. 141a ust. 8 ustawy – Prawo bankowe i art. 11 ust. 1 ustawy o nadzorze,

o ile przedmiotem ich działalności są czynności objęte zakresem Rekomendacji. Szczegółowe oczekiwania Komisji Nadzoru Finansowego (dalej także: „KNF”) w zakresie stosowania Rekomendacji A przez oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych działające na terytorium RP zostały wskazane w części III.

Ileokroć w Rekomendacji A używa się określenia „bank”, rozumie się przez to odpowiednio także oddział instytucji kredytowej oraz oddział banku zagranicznego działającego na terytorium RP, w zakresie w jakim mają do nich zastosowanie przepisy ustawy – Prawo bankowe oraz przepisy innych ustaw regulujących działalność banków w Polsce.

Rekomendacja A dotyczy transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych przez banki ze wszystkimi kategoriami klientów, przy czym należy zwrócić uwagę, że w stosunku do dotychczas obowiązującej Rekomendacji A zmiana uległa definicja klienta.

¹ Oddział banku zagranicznego - w rozumieniu art. 4 ust.1 pkt 20 ustawy – Prawo bankowe.

Oddział banku zagranicznego, aby mógł wykonywać czynności na instrumentach pochodnych musi być do tego należycie umocowany, tzn. posiadać stosowne zezwolenie na wykonywanie działalności maklerskiej na podstawie art. 115 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1500, z późn. zm.).

² Zagraniczna instytucja kredytowa – instytucja kredytowa w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013, str. 1, z późn. zm.), prowadząca na podstawie zezwolenia właściwego organu nadzoru na terytorium innego państwa członkowskiego działalność maklerską.

Rekomendacja dotyczy wszystkich rodzajów instrumentów pochodnych, w tym dopuszczonych do zorganizowanego obrotu w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2022 r. poz. 1500, z późn. zm.; dalej „ustawa o obrocie”), jak i instrumentów pochodnych znajdujących się poza tym obrotem.

Podstawowe wymogi regulujące obrót instrumentami pochodnymi wynikają w szczególności z:

- ustawy – Prawo bankowe oraz rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 8 czerwca 2021 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej oraz polityki wynagrodzeń w bankach (Dz. Urz. poz. 1045; dalej: „rozporządzenie w sprawie systemu zarządzania ryzykiem”), które implementują dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi, zmieniającą dyrektywę 2002/87/WE i uchylającą dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013, str. 338, z późn. zm.);
- ustawy o obrocie, która implementuje dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniającą dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, str. 349, z późn. zm.; dalej: „dyrektywa MiFID II”);
- rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie trybu i warunków postępowania firm inwestycyjnych, banków, o których mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, oraz banków powierniczych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1922, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie w sprawie trybu i warunków postępowania”);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 1, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie EMIR”), uzupełnionego o rozporządzenia delegowane i rozporządzenia wykonawcze Komisji Europejskiej, ustanawiające wykonawcze standardy techniczne w odniesieniu do rozporządzenia EMIR oraz o Q&A Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (dalej: „ESMA”) z dnia 31 marca 2021 r. ESMA70-1861941480-52 „*Implementation of the Regulation (EU) No 648/2012 on OTC derivatives, central counterparties and trade repositories (EMIR)*”, odnoszące się do sposobu, zakresu i formy implementacji rozporządzenia EMIR;
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych oraz

zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013, str. 1, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie CRR”);

- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 600/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, str. 84, z późn. zm.);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (Dz. Urz. UE L 352 z 09.12.2014, str. 1, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie PRIIP”);
- rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 2017/565 z dnia 25 kwietnia 2016 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE w odniesieniu do wymogów organizacyjnych i warunków prowadzenia działalności przez firmy inwestycyjne oraz pojęć zdefiniowanych na potrzeby tej dyrektywy (Dz. Urz. UE L 87 z 31.03.2017, str. 1, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie delegowane Komisji 2017/565”);
- rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 2017/653 z dnia 8 marca 2017 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) przez ustanowienie regulacyjnych standardów technicznych w zakresie prezentacji, treści, przeglądu i zmiany dokumentów zawierających kluczowe informacje oraz warunków spełnienia wymogu przekazania takich dokumentów (Dz. Urz. UE L 100 z 12.04.2017 r., str. 1, z późn. zm.; dalej: „rozporządzenie delegowane Komisji 2017/653”);
- Wytycznych EBA z dnia 19 lipca 2018 r. dotyczących testów warunków skrajnych przeprowadzanych przez instytucje (EBA/GL/2018/04);
- Zalecenia Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie ryzyka płynności wynikającego z wezwań do uzupełnienia depozytu zabezpieczającego (ERRS/2020/6).

Szczegółowe oczekiwania nadzorcze mające znaczenie dla zarządzania przez banki ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych zostały zawarte również w innych rekomendacjach Komisji Nadzoru Finansowego w szczególności w Rekomendacjach: C, D, G, H, I, M, P, R, W i Z. Rekomendacja A powinna być stosowana w zgodzie z tymi rekomendacjami w zakresie wynikającym z ich przedmiotu. Banki prowadzące działalność na instrumentach

pochodnych powinny stosować się do decyzji³ oraz uwzględniać stanowiska i wytyczne organów nadzoru do podmiotów nadzorowanych w tym zakresie.

Rekomendacja A z założenia nie powiela obowiązujących przepisów prawa, w szczególności tych wynikających z aktów prawnych wskazanych powyżej (wraz z aktami wykonawczymi), natomiast przedstawia oczekiwania nadzorcze w wybranych obszarach.

II.

Kwestie ochrony klienta w zakresie obrotu instrumentami pochodnymi zostały w pełni uregulowane dwoma kluczowymi pakietami regulacyjnymi, które znajdują tu zastosowanie.

1. Pierwszy pakiet regulacyjny obejmuje kompleksowe zasady zawierania transakcji, świadczenia usług i prowadzenia działalności inwestycyjnej zgodnie z dyrektywą MiFID II, implementowaną w ustawie o obrocie oraz aktach wykonawczych wydanych na jej podstawie, w szczególności w zakresie należytego umocowania banków do zawierania takich transakcji.

W zakresie zawierania transakcji na instrumentach finansowych, w tym na instrumentach pochodnych, należy zwrócić uwagę na poniższy standard regulacyjny. Zgodnie z motywem 103 rozporządzenia delegowanego Komisji 2017/565 zawieranie przez firmę inwestycyjną⁴ transakcji na własny rachunek z udziałem klientów należy uznać za realizację zleceń klientów, a zatem za operacje objęte wymogami dyrektywy MiFID II i wyżej wskazanego rozporządzenia, zwłaszcza wymogami dotyczącymi obowiązku zapewnienia najlepszego wykonywania zlecenia. Ponadto stosownie do art. 73 ust. 2 ustawy o obrocie: „wykonywanie zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych może również polegać na zawieraniu przez firmę inwestycyjną na własny rachunek umów kupna lub sprzedaży instrumentów finansowych ze zleceniodawcą (...)”⁵.

³ Jako przykład decyzji organu nadzoru można wskazać decyzję KNF z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie zakazu wprowadzania do obrotu, dystrybucji lub sprzedaży klientom detalicznym opcji binarnych (Dz. Urz. KNF poz. 18) oraz decyzję KNF z dnia 1 sierpnia 2019 r. w sprawie ustanowienia ograniczeń w zakresie wprowadzania do obrotu, dystrybucji oraz sprzedaży klientom detalicznym kontraktów na różnicę (CFD) (Dz. Urz. KNF poz. 27, sygn. DAS.456.2.2019).

⁴ Na podstawie art. 1 ust. 2 rozporządzenia delegowanego Komisji 2017/565 odniesienia do firm inwestycyjnych obejmują instytucje kredytowe (...).

⁵ W świetle art. 70 ust. 4 ustawy o obrocie w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 69 ust. 2 pkt 1–7 ustawy o obrocie, do banku, o którym mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie, stosuje się odpowiednio m.in. przepisy art. 73 ust. 2 ustawy o obrocie.

Banki, prowadząc działalność, której przedmiotem są instrumenty pochodne, zobowiązane są do przestrzegania wymogów wynikających z tzw. systemu MiFID⁶, które zostały wprowadzone w szczególności do następujących aktów prawnych:

- a) ustawy o obrocie;
- b) rozporządzenia w sprawie trybu i warunków postępowania;
- c) rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków technicznych i organizacyjnych dla firm inwestycyjnych, banków, o których mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi i banków powierniczych (Dz. U. poz. 1111);
- d) rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie zakresu, trybu i formy oraz terminów przekazywania informacji przez firmy inwestycyjne, banki, o których mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi i banki powiernicze (Dz. U. poz. 531, z późn. zm.).

Powyższy katalog regulacji uzupełniają w szczególności bezpośrednio obowiązujące akty prawne wydane na podstawie dyrektywy MiFID II⁷, jak również Wytyczne ESMA, Q&A ESMA w zakresie relacji z klientami⁸ oraz stanowiska i wytyczne wydane przez KNF i UKNF.

Banki, w obszarze relacji z klientami, powinny w szczególności realizować obowiązki w zakresie:

- a) zarządzania produktowego, w tym określania grupy docelowej oraz negatywnej grupy docelowej;
- b) sprzedaży krzyżowej;
- c) obowiązków informacyjnych wobec klienta, w szczególności w zakresie standardu informacji, informacji dotyczących kategoryzacji klienta, informacji dotyczących banku, w tym banku prowadzącego działalność maklerską i usług przez niego świadczonych, informacji dotyczących instrumentów finansowych, informacji o kosztach i powiązanych opłatach, informacji dotyczących zabezpieczenia instrumentów finansowych lub funduszy klienta;
- d) badania profilu inwestycyjnego klienta w ramach testu adekwatności (test odpowiedniości dotyczy usług inwestycyjnych polegających na zarządzaniu portfelami oraz doradztwie inwestycyjnym zdefiniowanych odpowiednio w art. 69 ust. 2 pkt 4 i 5 ustawy o obrocie; Rekomendacja A dotyczy zasadniczo usług, o których mowa w art. 69 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o obrocie);
- e) wymogów w zakresie sprawozdawczości w ramach wykonywania zleceń klientów;

⁶ System MIFID w tym kontekście obejmuje zarówno dyrektywę MIFID II, jak i rozporządzenie delegowane Komisji 2017/565.

⁷ https://ec.europa.eu/info/law/markets-financial-instruments-mifid-ii-directive-2014-65-eu/amending-and-supplementary-acts/implementing-and-delegated-acts_en

⁸ <https://www.esma.europa.eu>

- f) wykonania zlecenia w najlepiej pojętym interesie klienta;
- g) metod i zasad ustalania marż;
- h) polityki wykonywania zleceń;
- i) nagrywania rozmów oraz rejestracji i archiwizacji korespondencji z klientami;
- j) wiedzy i kompetencji pracowników przekazujących klientom informacje o usługach i instrumentach finansowych;
- k) zarządzania konfliktem interesów.

2. Drugi pakiet regulacyjny obejmuje katalog obowiązków regulacyjnych nałożonych na podmioty rynku finansowego wobec klientów detalicznych, wskazanych w rozporządzeniu PRIIP.

Niezależnie od systemu MIFID, w zakresie relacji z klientami banki powinny realizować obowiązki wynikające z rozporządzenia PRIIP. Instrumenty pochodne spełniają przesłanki definicji detalicznego produktu zbiorowego inwestowania (dalej: „PRIP”) zgodnie z art. 4 ust. 1 rozporządzenia PRIIP.

W zakresie rozporządzenia PRIIP, banki powinny zwrócić szczególną uwagę, iż w przeciwieństwie do systemu MiFID, obowiązki⁹ z niego wynikające odnoszą się jedynie do relacji z inwestorami indywidualnymi i obejmują w szczególności:

- a) stosowanie jednolitego formatu i treści dokumentu zawierającego kluczowe informacje o produkcie, który ma być sporządzany przez twórców PRIP;
- b) przekazywanie inwestorom indywidualnym dokumentu zawierającego kluczowe informacje o produkcie w celu umożliwienia im zrozumienia i porównania kluczowych cech PRIP i kluczowych ryzyk z nim związanych.

Szczegółowy standard w zakresie treści i prezentacji dokumentu zawierającego kluczowe informacje określa rozporządzenie delegowane Komisji 2017/653.

III.

W celu zwiększenia efektywności procesu zarządzania ryzykiem w banku oraz wcześniejszej identyfikacji ewentualnych zagrożeń, banki powinny uwzględniać:

- a) cel, dla którego zawierają transakcje na instrumentach pochodnych:
 - zabezpieczanie pozycji własnej banku (w szczególności zarządzanie strukturą aktywów i pasywów);
 - arbitraż na rachunek własny banku;

⁹ Dodatkowo w kontekście realizacji tego obowiązku, należy przywołać skierowane do twórców PRIIP Stanowisko UKNF z dnia 16 sierpnia 2021 r w sprawie stosowania art. 8 ust. 3 i 5 rozporządzenia PRIIP.

- spekulacja na rachunek własny banku;
- realizacja zleceń klientów;

- b) specyfikę klienta;
- c) rodzaj instrumentów pochodnych.

Rekomendacja A odnosi się do działalności na instrumentach pochodnych i dotyczy następujących obszarów:

- a) zarząd i rada nadzorcza;
- b) identyfikacja i ocena (w tym pomiar/szacowanie ryzyka), monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie w zakresie ryzyka;
- c) system kontroli wewnętrznej.

Rekomendacja A powinna być wdrożona z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, rozumianej jako dostosowanie przyjętych rozwiązań do indywidualnej specyfiki i profilu działalności banku oraz skali ponoszonego przez bank ryzyka. Oznacza to, że bank, prowadząc działalność na instrumentach pochodnych, powinien stosować się do postanowień Rekomendacji, a zakres polityki i procedur powinien być adekwatny do skali i stopnia skomplikowania tej działalności.

Komisja Nadzoru Finansowego oczekuje, że oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych działające na terytorium RP będą stosowały postanowienia Rekomendacji A w zakresie, w jakim mają do nich zastosowanie przepisy ustawy – Prawo bankowe oraz przepisy innych ustaw regulujących działalność banków na terytorium RP. Wobec powyższego, Komisja Nadzoru Finansowego oczekuje, że oddziały banków zagranicznych działające na terytorium RP będą stosowały postanowienia Rekomendacji A w pełnym zakresie, natomiast oddziały instytucji kredytowych będą stosowały postanowienia rekomendacji A z wyłączeniem rekomendacji 3-6 i 14.

Komisja Nadzoru Finansowego oczekuje, że Rekomendacja A, stanowiąca załącznik do uchwały nr 402/2022 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 19 października 2022 r. (Dz. Urz. KNF poz. 24), zostanie wdrożona przez banki, a odpowiednio także przez oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych działające na terytorium RP, nie później niż do dnia 31 grudnia 2023 r.

DEFINICJE

1. **Baza danych** – wystandaryzowane wewnętrzne oraz zewnętrzne zbiory danych prowadzone przez bank oraz instytucje, o których mowa w art. 105 ust. 4 ustawy – Prawo bankowe;
2. **Instrument pochodny (derywat)** – instrument pochodny w rozumieniu art. 3 pkt 28a ustawy o obrocie;
3. **Kierownictwo banku** – zarząd banku, dyrektorzy komórek organizacyjnych, działający samodzielnie lub łącznie, w zależności od wagi zagrożenia;
4. **Klient** – klient detaliczny w rozumieniu art. 3 pkt 39c ustawy o obrocie, klient profesjonalny w rozumieniu art. 3 pkt 39b ustawy o obrocie, w tym uprawniony kontrahent w rozumieniu art. 3 pkt 39d ustawy o obrocie;
5. **Ryzyko kredytowe** – ryzyko niewykonania zobowiązania lub pogorszenia się zdolności kredytowej zagrażającego wykonaniu zobowiązania;
6. **Ryzyko kredytowe kontrahenta**¹⁰ – ryzyko niewykonania zobowiązania przez stronę transakcji na instrumentach pochodnych przed ostatecznym rozliczeniem przepływów pieniężnych związanych z tą transakcją;
7. **Ryzyko przedrozliczeniowe (*pre-settlement risk*)**¹¹ – ryzyko niewykonania zobowiązania przez stronę transakcji na instrumentach pochodnych, skutkującego utratą przyszłych należności z tytułu zawartej transakcji, występujące przed dniem ostatecznego rozliczenia przepływów pieniężnych związanych z tą transakcją;

¹⁰ Definicja zgodna z definicją ryzyka kredytowego kontrahenta w art. 272 pkt 1 rozporządzenia CRR. W art. 286 ust. 2 lit. b rozporządzenia CRR w ramach ryzyka kredytowego kontrahenta wyróżnia się ryzyko kredytowe przed rozliczeniem i w trakcie rozliczenia.

¹¹ W definicjach „ryzyko przedrozliczeniowe” i „ryzyko rozliczeniowe” obok nazw polskich podano nazwy angielskie odpowiednio *pre-settlement risk* i *settlement risk*, które należy rozumieć zgodnie z art. 286 ust. 2 lit. b rozporządzenia CRR.

W praktyce bankowej ugruntowało się stosowanie pojęć „ryzyko przedrozliczeniowe” i „ryzyko rozliczeniowe” dla ryzyk, o których mowa w art. 286 ust. 2 lit. b. Widoczne jest to np. w sprawozdaniach i ujawnieniach. Oba pojęcia funkcjonują także w Rekomendacji A z 2010 r.

W obowiązującym w Polsce ustawodawstwie, np. w ustawie o obrocie, występują pojęcia „rozliczenie” (art. 45b ust. 1) i „rozrachunek” (art. 45b ust. 2) na określenie dwóch różnych czynności. Jednakże zwracamy uwagę, że po przystąpieniu Polski do UE pojawiła się konieczność tłumaczenia ustawodawstwa UE z języka angielskiego na język polski. W polskich wersjach językowych ustawodawstwa unijnego dotyczącego instrumentów pochodnych, w szczególności rozporządzenia EMIR, dyrektywy MiFID II i rozporządzenia CRR, angielskie *settlement* jest tłumaczone raz jako „rozrachunek”, a innym razem jako „rozliczenie”.

- 8. Ryzyko rozliczeniowe (*settlement risk*)¹¹** – ryzyko niewykonania zobowiązania przez stronę transakcji na instrumentach pochodnych w dniu ostatecznego rozliczenia przepływów pieniężnych związanych z tą transakcją;
- 9. Zabezpieczenie transakcji pochodnej (*collateral*)** – środki pieniężne lub inne aktywa, z których bank może zaspokoić swoje należności w przypadku zmaterializowania się ryzyka kredytowego kontrahenta;

SPIS REKOMENDACJI

Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 1

Zarząd banku jest odpowiedzialny za opracowanie i zatwierdzenie, w formie pisemnej lub elektronicznej, a następnie wprowadzenie polityki w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych i procedur dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z tą działalnością.

Rekomendacja 2

Zarząd banku powinien wyznaczyć osoby odpowiedzialne za wprowadzenie i realizację polityki w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych. Zarząd banku powinien zapewnić właściwe zasoby (m.in. techniczne, kadrowe) niezbędne do zawierania umów, których przedmiotem są instrumenty pochodne, oraz do właściwej identyfikacji, pomiaru/szacowania, monitorowania, kontrolowania i raportowania ryzyka wynikającego z działalności na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 3

Zarząd banku powinien zapewnić, aby struktura organizacyjna banku odpowiadała skali działalności na instrumentach pochodnych i profilowi podejmowanego ryzyka związanego z tą działalnością.

Rekomendacja 4

Polityka banku w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinna obejmować m.in. zagadnienia związane z rozpoczęciem nowej lub rozszerzeniem dotychczasowej działalności na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 5

Zarząd banku powinien wdrożyć, monitorować i kontrolować spójny system zarządzania ryzykiem, uwzględniający ryzyka związane z działalnością na instrumentach pochodnych, adekwatny do zakresu, wielkości i złożoności tej działalności, a także odpowiedni do podejmowanego ryzyka.

Rekomendacja 6

Rada nadzorcza powinna nadzorować realizację polityki zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych, w tym w kontekście strategii banku, na podstawie otrzymywanych okresowo raportów. Zarząd banku powinien poinformować radę nadzorczą o wynikach dokonanej oceny przyjętej polityki wraz z rekomendacjami wprowadzenia w niej ewentualnych koniecznych zmian.

Identyfikacja i ocena (w tym pomiar/szacowanie ryzyka), monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie w zakresie ryzyka

Rekomendacja 7

Bank powinien wykorzystywać odpowiednie systemy wewnętrzne, bazy danych oraz narzędzia analityczne wspierające zarządzanie ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych. Funkcjonalność tych systemów wewnętrznych, baz danych i narzędzi analitycznych powinna wspierać bank w realizacji wymogów regulacyjnych i stosowaniu wewnętrznych metod pomiaru ryzyka.

Rekomendacja 8

Bank powinien dysponować wiarygodnym i skutecznym procesem identyfikacji i oceny, w tym pomiaru/szacowania ryzyka, związanego z działalnością na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 9

Bank powinien uwzględniać transakcje na instrumentach pochodnych w testach warunków skrajnych przeprowadzanych dla poszczególnych rodzajów ryzyka generowanego przez te transakcje (np. dla ryzyka rynkowego, płynności, kredytowego, w tym ryzyka kredytowego kontrahenta) z częstotliwością przewidzianą dla danego rodzaju ryzyka.

Rekomendacja 10

Bank powinien zapewnić, aby system zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych był adekwatny, wykonalny i w pełni zrozumiały dla pracowników właściwych komórek organizacyjnych banku.

Rekomendacja 11

Bank powinien posiadać systemy monitorowania prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych, umożliwiające szybkie pozyskiwanie informacji zarządczej i nadzorczej oraz szybką reakcję banku na zaistniałe zagrożenia, a także zapewniające zgodność z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi.

Rekomendacja 12

Bank powinien posiadać system informacji zarządczej w obszarze ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych. W ramach tego systemu bank powinien przyjąć zasady raportowania w zakresie czynników ryzyka związanych z prowadzoną przez bank działalnością na instrumentach pochodnych. Zasady te powinny zapewniać dostarczanie zarządowi i radzie nadzorczej aktualnych, dokładnych i kompleksowych informacji, pozwalających na ocenę ryzyka prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych oraz umożliwiających ewentualne podejmowanie działań prewencyjnych lub naprawczych.

Rekomendacja 13

Bank powinien oceniać i monitorować ryzyko kredytowe kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, w sposób zintegrowany z kompleksowym monitorowaniem ryzyka kredytowego danego klienta i zapewniający prawidłową ocenę wpływu zmian sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta na możliwość regulowania przez niego wszelkich zobowiązań wobec banku.

System kontroli wewnętrznej**Rekomendacja 14**

Istniejący w banku system kontroli wewnętrznej powinien uwzględniać działalność banku na instrumentach pochodnych i zapewniać przestrzeganie zasad zarządzania ryzykiem wynikającym z tej działalności.

REKOMENDACJE

Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 1

Zarząd banku jest odpowiedzialny za opracowanie i zatwierdzenie, w formie pisemnej lub elektronicznej¹², a następnie wprowadzenie polityki w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych i procedur dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z tą działalnością.

1.1. Polityka w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinna wynikać z zatwierdzonej przez radę nadzorczą strategii zarządzania ryzykiem prowadzonej działalności, w szczególności odzwierciedlać określony w strategii i zaakceptowany przez radę nadzorczą banku apetyt na ryzyko, rozumiany jako bieżąca i przyszła gotowość banku do podejmowania ryzyka, w tym ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych.

1.2. Zarząd banku powinien co najmniej raz do roku dokonywać przeglądu aktualności polityki w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych i procedur dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z tą działalnością, biorąc pod uwagę zakres, wielkość i złożoność działalności banku, w tym działalności na instrumentach pochodnych.

1.3. Polityka w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych i procedury banku dotyczące zarządzania ryzykiem związanym z tą działalnością powinny być odpowiednio częścią szerszej polityki banku oraz zbioru procedur dotyczących w szczególności kompleksowego zarządzania ryzykiem (m.in. ryzykiem kredytowym, rynkowym, płynności, koncentracji, operacyjnym), wymogów kapitałowych, standardów rachunkowych, własnej działalności operacyjnej lub obsługi klientów i nie muszą mieć formy odrębnych dokumentów.

1.4. Polityka w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych i procedury banku dotyczące zarządzania ryzykiem związanym z tą działalnością powinny określać w szczególności:

a) zakres tej działalności;

¹² W rozumieniu art. 78¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1360).

- b) odpowiedzialność kierownictwa banku za zarządzanie ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych oraz za sposób monitorowania tej działalności;
- c) zasady autoryzacji, zasady przyznawania limitów transakcyjnych dla dealerów oraz zakres odpowiedzialności za zawieranie i realizację transakcji;
- d) sposób wyceny instrumentów pochodnych oraz narzędzia ją wspierające;
- e) miary ryzyka;
- f) procesy sprawozdawcze i zakres sprawozdawczości;
- g) system kontroli wewnętrznej;
- h) dokumentację prawną;
- i) techniki ograniczania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych, a w zakresie współpracy z klientami banku (w kontekście ryzyka kredytowego kontrahenta), powinny one określać ponadto:
 - j) sposób badania zdolności kredytowej klienta;
 - k) zasady i tryb wyznaczania limitów na instrumenty pochodne dla klientów banku, uwzględniające apetyt na ryzyko oraz stopień zaangażowania banku wobec klienta w ujęciu jednostkowym i skonsolidowanym;
 - l) sposób identyfikacji transakcji na instrumentach pochodnych uznanych przez bank za istotne z uwagi na poziom generowanego przez nie ryzyka kredytowego kontrahenta, w odniesieniu do których – przed zawarciem transakcji – bank powinien skalkulować korektę wartości rynkowej ryzyka kredytowego kontrahenta (*credit valuation adjustment*, dalej: „CVA”) zgodnie z rekomendacją 8.4.;
 - m) formy i rodzaje akceptowanych przez bank zabezpieczeń (*collateral*) transakcji na instrumentach pochodnych;
 - n) sposób weryfikacji informacji przekazywanych przez klienta;
 - o) zasady zawierania transakcji na instrumentach pochodnych, w tym kanały zawierania tych transakcji;
 - p) sposoby komunikowania się z klientami;
 - q) sposób i terminy potwierdzania warunków transakcji na instrumentach pochodnych;
 - r) sposób działania na wypadek wystąpienia nieprzewidzianych zmian rynkowych (np. w przypadku kryzysu) lub na wypadek zdarzeń mogących negatywnie wpłynąć na sytuację finansową klienta, zagrażających wystąpieniem stanu jego niewypłacalności, upadłości lub likwidacji, umożliwiające szybką reakcję banku na wzrastający poziom ryzyka i obejmujące propozycje działań umożliwiających uniknięcie albo ograniczenie potencjalnych strat banku w sytuacji zaistnienia tych zdarzeń;
 - s) zasady rozwiązywania sporów z klientami.

1.5. Zarząd banku powinien zapewnić, aby odpowiednie procedury przewidywały dokonywanie przeglądu adekwatności ustalonych limitów i narzędzi ich kontroli co najmniej raz w roku lub częściej w przypadku gdy:

- a) wystąpią istotne zmiany w wielkości i zakresie działalności banku na instrumentach pochodnych;
- b) istotnie zmieniają się warunki rynkowe;
- c) bank odnotuje znaczący spadek dochodów lub kapitału;
- d) z innych przyczyn istotnie zmieni się ekspozycja banku na ryzyko kredytowe (w tym na ryzyko kredytowe kontrahenta).

Rekomendacja 2

Zarząd banku powinien wyznaczyć osoby odpowiedzialne za wprowadzenie i realizację polityki w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych. Zarząd banku powinien zapewnić właściwe zasoby¹³ (m.in. techniczne, kadrowe) niezbędne do zawierania umów, których przedmiotem są instrumenty pochodne, oraz do właściwej identyfikacji, pomiaru/szacowania, monitorowania, kontrolowania i raportowania ryzyka wynikającego z działalności na instrumentach pochodnych.

2.1. Zarząd banku powinien zapewnić, aby doświadczenie zawodowe i kompetencje pracowników właściwych komórek organizacyjnych banku były odpowiednie do prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych i spełniały wymogi regulacyjne w tym zakresie.

2.2. Zarząd banku powinien zapewnić, aby osoby odpowiedzialne za przeprowadzanie i realizację transakcji na instrumentach pochodnych posiadały stosowne przygotowanie zawodowe oraz umiejętności oceny i monitorowania ryzyka towarzyszącego tym transakcjom.

2.3. Zarząd banku powinien zapewnić, aby osoby zatrudnione w komórkach odpowiedzialnych za identyfikację, pomiar/szacowanie, monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych posiadały odpowiednią wiedzę i doświadczenie niezbędne na zajmowanych stanowiskach oraz były wyposażone w środki techniczne, w szczególności w systemy informatyczne pozwalające im na efektywne sprawowanie swoich funkcji.

2.4. Zarząd banku powinien zapewnić rozwój kompetencji i wiedzy osób zatrudnionych na stanowiskach związanych z działalnością na instrumentach pochodnych, w szczególności poprzez umożliwienie im udziału w regularnych szkoleniach, w tym w zakresie nowych

¹³ Zasoby powinny być adekwatne do skali i zakresu prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych.

produktów. Zarząd banku powinien zapewnić również weryfikowanie poziomu wiedzy tych osób, w szczególności na podstawie analizy zgłaszanych skarg i wniosków klientów.

Rekomendacja 3

Zarząd banku powinien zapewnić, aby struktura organizacyjna banku odpowiadała skali działalności na instrumentach pochodnych i profilowi podejmowanego ryzyka związanego z tą działalnością.

3.1. Struktura organizacyjna banku powinna w szczególności zapewniać rozdzielenie funkcji:

- a) zawierania transakcji;
- b) identyfikacji, pomiaru, monitorowania i kontrolowania ryzyka;
- c) rozliczeniowo-rozrachunkowych,

– związanych z prowadzoną działalnością na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 4

Polityka banku w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinna obejmować m.in. zagadnienia związane z rozpoczęciem nowej lub rozszerzeniem dotychczasowej działalności na instrumentach pochodnych.

4.1. Przed rozpoczęciem lub rozszerzeniem dotychczasowej działalności na instrumentach pochodnych bank powinien uwzględnić przepisy § 21 rozporządzenia w sprawie systemu zarządzania ryzykiem.

4.2. Rozpoczęcie działalności na instrumentach pochodnych oraz rozszerzenie zakresu dotychczasowej działalności na instrumentach pochodnych powinno być poprzedzone analizą wszelkich prawnych i regulacyjnych aspektów związanych z rozpoczęciem lub rozszerzeniem tej działalności i legalności operacji w kontekście obowiązujących przepisów prawa.

4.3. Rozpoczęcie lub rozszerzenie dotychczasowej działalności na instrumentach pochodnych powinno następować po uzyskaniu akceptacji zarządu banku. Wniosek odpowiedniej komórki organizacyjnej do zarządu banku o rozpoczęcie lub rozszerzenie działalności na instrumentach pochodnych powinien zawierać co najmniej:

- a) uzasadnienie proponowanych rodzajów działalności na instrumentach pochodnych (zabezpieczanie pozycji własnych banku, spekulacja na rachunek własny banku, arbitraż na

- rachunek własny banku, realizacja zleceń klientów) w kontekście profilu banku i jego sytuacji ekonomiczno-finansowej, w tym poziomu kapitałów;
- b) wskazanie rodzajów i klas instrumentów pochodnych, miejsca (tj. w ramach zorganizowanego obrotu czy poza nim) i sposobu zawierania transakcji oraz proponowanej strategii działania w tym zakresie;
 - c) określenie celu wykorzystania instrumentu pochodnego (zabezpieczanie pozycji własnej banku, spekulacja na rachunek własny banku, arbitraż na rachunek własny banku, realizacja zleceń klientów);
 - d) analizę płynności instrumentów pochodnych i instrumentów bazowych oraz analizę efektywności rynków;
 - e) analizę ryzyka związanego z rozpoczęciem lub rozszerzeniem działalności na instrumentach pochodnych;
 - f) zasady wyceny instrumentów pochodnych;
 - g) zasady i procedury zarządzania ryzykiem związanym z transakcjami na instrumentach pochodnych (w szczególności ryzykiem płynności, rynkowym, kredytowym kontrahenta, operacyjnym), w tym procedury dotyczące identyfikacji, pomiaru/szacowania, monitorowania, kontrolowania i raportowania poszczególnych rodzajów ryzyka;
 - h) zasady wyznaczania limitów obowiązujących przy zawieraniu transakcji na instrumentach pochodnych;
 - i) techniki ograniczania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych;
 - j) zasady ujmowania w księgach rachunkowych oraz zakres sprawozdawczości wewnętrznej i zewnętrznej;
 - k) procedury operacyjne dla komórek organizacyjnych zaangażowanych w działalność na instrumentach pochodnych;
 - l) analizę posiadanych przez bank zasobów (m.in. kadrowych, technicznych) na potrzeby rozpoczęcia lub rozszerzenia działalności na instrumentach pochodnych;
 - m) plan szkoleń dla pracowników związanych z działalnością na instrumentach pochodnych;
 - n) wzory dokumentacji prawnej.

4.4. Przed rozpoczęciem lub rozszerzeniem działalności na instrumentach pochodnych, bank powinien zapewnić opracowanie i zatwierdzenie, w formie pisemnej lub elektronicznej, odpowiednich procedur operacyjnych oraz zapewnić wdrożenie systemów kontroli ryzyka.

4.5. W przypadku każdej znaczącej zmiany w działalności banku na instrumentach pochodnych rekomendacje 4.2. – 4.4. stosuje się odpowiednio.

Rekomendacja 5

Zarząd banku powinien wdrożyć, monitorować i kontrolować spójny system zarządzania ryzykiem, uwzględniający ryzyka związane z działalnością na instrumentach pochodnych, adekwatny do zakresu, wielkości i złożoności tej działalności, a także odpowiedni do podejmowanego ryzyka.

5.1. System zarządzania ryzykiem powinien zapewnić przekazywanie zarządowi i radzie nadzorczej dokładnych, kompleksowych i aktualnych informacji pozwalających na ocenę ryzyka wynikającego z działalności na instrumentach pochodnych oraz umożliwiających podejmowanie ewentualnych działań naprawczych lub prewencyjnych.

5.2. System zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinien gwarantować właściwą identyfikację, ocenę (w tym pomiar/szacowanie), monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie czynników wpływających na wielkość podejmowanego ryzyka.

5.3. Jako czynniki wpływające na wielkość podejmowanego ryzyka należy rozumieć w szczególności stopy procentowe, kursy wymiany walut, indeksy, ceny na rynku towarowym i kapitałowym (towary i inne instrumenty finansowe) oraz ich zmienność, zmiany zdolności kredytowej klientów, zmiany płynności rynku, możliwość wystąpienia dużych wstrząsów na rynkach oraz ewentualnych zjawisk kryzysowych.

5.4. Przez spójny system zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych należy rozumieć system obejmujący w szczególności:

- a) nadzór zarządu i rady nadzorczej banku nad tą działalnością;
- b) kompleksową, zintegrowaną politykę zarządzania ryzykiem oraz określenie apetytu na ryzyko w zakresie działalności na instrumentach pochodnych;
- c) procedury mające na celu identyfikację, ocenę w tym pomiar/szacowanie, kontrolowanie, monitorowanie i raportowanie w zakresie podejmowanego przez bank ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych oraz ich zgodności z przyjętą polityką;
- d) identyfikację oraz ocenę, w tym pomiar/szacowanie poziomu ryzyka z częstotliwością adekwatną do stopnia zmienności rynku instrumentów pochodnych i bazowych oraz pozostałych czynników wpływających na wielkość podejmowanego ryzyka;
- e) regularną ocenę ryzyka rynkowego i ryzyka kredytowego (w tym ryzyka kredytowego kontrahenta) generowanych przez portfel instrumentów pochodnych oraz ich wpływ na płynność banku;
- f) wyznaczanie i monitorowanie limitów ograniczających ryzyko związane z działalnością na instrumentach pochodnych, w szczególności: rynkowe, płynności, kredytowe (w tym ryzyko kredytowe kontrahenta), koncentracji, operacyjne;

- g) ograniczanie nadmiernej koncentracji na produktach banku w ramach działalności na instrumentach pochodnych poprzez wyznaczanie i monitorowanie limitów łącznego zaangażowania w te produkty;
- h) bieżące monitorowanie przypadków przekroczenia limitów związanych z działalnością na instrumentach pochodnych;
- i) zasady dotyczące monitorowania oraz raportowania w zakresie podejmowanego przez bank ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych, pozwalające zarządowi i radzie nadzorczej, odpowiednim komitetom oraz wyspecjalizowanym komórkom organizacyjnym w banku ocenić charakter oraz poziomy przyjętego ryzyka oraz ich zgodność z przyjętą polityką banku i wewnętrznymi limitami;
- j) strukturę organizacyjną banku.

5.5. System zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinien być spójny z polityką zarządzania ryzykiem w banku, w tym w szczególności:

- a) ryzykiem rynkowym;
- b) ryzykiem kredytowym;
- c) ryzykiem płynności¹⁴;
- d) ryzykiem operacyjnym¹⁵;
- e) ryzykiem modeli¹⁶.

5.6. Spójny system zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinien obejmować również wszystkie produkty banku z wbudowanymi instrumentami pochodnymi¹⁷.

Rekomendacja 6

Rada nadzorcza powinna nadzorować realizację polityki zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych, w tym w kontekście strategii banku, na podstawie otrzymywanych okresowo raportów. Zarząd banku powinien poinformować radę nadzorczą o wynikach dokonanej oceny przyjętej polityki wraz z rekomendacjami wprowadzenia w niej ewentualnych koniecznych zmian.

¹⁴ Z uwzględnieniem Rekomendacji P KNF dotyczącej zarządzania ryzykiem płynności finansowej banku oraz innych regulacji krajowych i unijnych.

¹⁵ Z uwzględnieniem Rekomendacji M KNF dotyczącej zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach oraz innych regulacji krajowych i unijnych.

¹⁶ Z uwzględnieniem Rekomendacji W KNF dotyczącej zarządzania ryzykiem modeli w bankach oraz innych regulacji krajowych i unijnych.

¹⁷ Rozumianymi zgodnie z definicją wbudowanego instrumentu pochodnego zawartą w pkt 4.3.1 w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej nr 9 (MSSF9).

6.1. Rada nadzorcza powinna otrzymywać – nie rzadziej niż raz na pół roku – raporty o ponoszonym przez bank ryzyku związanym z działalnością na instrumentach pochodnych oraz o jakości i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem z tytułu prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych, w tym o wykorzystaniu limitów, a także zapewnić, aby w razie konieczności zarząd banku podejmował odpowiednie działania naprawcze. W przypadku banków istotnych systemowo rada nadzorcza powinna otrzymywać powyższe raporty w okresach kwartalnych.

6.2. Rada nadzorcza, w ramach oceny adekwatności i skuteczności systemu zarządzania ryzykiem w banku, powinna otrzymywać – nie rzadziej niż raz na rok – sprawozdania zarządu z dokonanej oceny przyjętej polityki zawierające informację o adekwatności i skuteczności realizacji polityki zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych wraz z rekomendacjami wprowadzenia w niej ewentualnych koniecznych zmian.

Identyfikacja i ocena (w tym pomiar/szacowanie ryzyka), monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie w zakresie ryzyka

Rekomendacja 7

Bank powinien wykorzystywać odpowiednie systemy wewnętrzne, bazy danych oraz narzędzia analityczne wspierające zarządzanie ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych. Funkcjonalność tych systemów wewnętrznych, baz danych i narzędzi analitycznych powinna wspierać bank w realizacji wymogów regulacyjnych i stosowaniu wewnętrznych metod pomiaru ryzyka.

7.1. Systemy informatyczne i aplikacje stosowane przez bank do przeprowadzania, przetwarzania i zapisywania transakcji na instrumentach pochodnych oraz do identyfikacji, pomiaru/szacowania i agregacji ryzyka oraz jego monitorowania, a także do generowania raportów powinny korzystać z kompletnych i aktualnych danych niezbędnych do prawidłowego pomiaru ryzyka.

7.2. W ramach procesu kompleksowej oceny zdolności kredytowej klienta niebędącego bankiem, na potrzeby działań, o których mowa w rekomendacji 13, bank powinien każdorazowo korzystać z dostępnych baz danych, w tym w szczególności z międzybankowych baz danych budowanych przez instytucje, o których mowa w art. 105 ustawy – Prawo bankowe, w celu ustalenia wielkości zobowiązań klienta niebędącego bankiem z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych oraz innych posiadanych przez niego zobowiązań.

7.3. Bank powinien aktywnie uczestniczyć w zasilaniu międzybankowych baz danych, o których mowa w rekomendacji 7.2., przekazując kompletne i aktualne informacje wymagane przez daną bazę danych na temat wszystkich ekspozycji klienta niebędącego bankiem wynikających z zawartych transakcji na instrumentach pochodnych, w tym o przypadkach naruszeń.

7.4. Bank, który przekazuje informacje w zakresie transakcji na instrumentach pochodnych do międzybankowych baz danych, o których mowa w rekomendacji 7.2., oraz otrzymuje i gromadzi informacje z tych baz danych, powinien opracować i zatwierdzić, w formie pisemnej lub elektronicznej, procedury określające sposób przekazywania, gromadzenia i przetwarzania tych informacji oraz wskazujące komórki organizacyjne odpowiedzialne za wykonywanie poszczególnych czynności.

7.5. Bank powinien pozyskać zgody klienta w określonej formie, o ile takie zgody wymagane są na podstawie przepisów prawa regulujących zasady przetwarzania informacji o klientach, w celu właściwego przekazywania informacji o ekspozycjach klienta do międzybankowych baz danych, o których mowa w rekomendacji 7.2.

7.6. Bazy danych wykorzystywane na potrzeby zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinny być odpowiednio zautomatyzowane i zintegrowane z innymi systemami w banku (np. transakcyjnymi), aby ograniczyć do minimum ręczne wprowadzanie informacji do aplikacji wyliczających wielkość ryzyka.

7.7. Bank powinien zapewnić odpowiednie kontrole¹⁸ funkcjonujących w banku systemów informatycznych w zakresie ich wykorzystania w związku z działalnością na instrumentach pochodnych.

7.8. Bank powinien zapewnić poprawność danych oraz odpowiednią częstotliwość aktualizacji baz danych¹⁹ wykorzystywanych w związku z działalnością na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 8

Bank powinien dysponować wiarygodnym i skutecznym procesem identyfikacji i oceny, w tym pomiaru/szacowania ryzyka, związanego z działalnością na instrumentach pochodnych.

¹⁸ Wymogi i standardy w tym zakresie zostały szczegółowo opisane w Rekomendacji D KNF dotyczącej zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w bankach.

¹⁹ Szczegółowe wymogi w tym obszarze wynikają z: (1) Rekomendacji D KNF dotyczącej zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w bankach oraz (2) Rekomendacji W dotyczącej zarządzania ryzykiem modeli w bankach.

8.1. Bank powinien identyfikować ryzyko związane z prowadzoną działalnością na instrumentach pochodnych, na które jest narażony:

- a) uwzględniając wszystkie istotne ryzyka (w tym rynkowe, kredytowe kontrahenta, płynności, koncentracji, operacyjne w tym prawne, braku zgodności, utraty reputacji) z punktu widzenia tej działalności;
- b) stosując metody i narzędzia umożliwiające systematyczną identyfikację oraz pomiar/szacowanie ryzyka, mechanizm wczesnego ostrzegania lub inne mechanizmy kontrolowania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych;
- c) uwzględniając rozwój sytuacji gospodarczej i sytuacji na rynkach finansowych oraz działania ich uczestników;
- d) uwzględniając zagrożenia wynikające z ryzyka systemowego.

8.2. Pomiar/szacowanie ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych powinny:

- a) umożliwiać rzetelną i terminową ocenę wpływu tego ryzyka na wyniki finansowe/rentowność, płynność i zgodność z wymogami regulacyjnymi banku;
- b) być dopasowane do znaczenia systemowego, charakteru, skali i złożoności działalności banku na instrumentach pochodnych;
- c) wykorzystywać metody podlegające regularnym przeglądom z uwagi na zmiany w otoczeniu zewnętrznym, zmiany profilu ryzyka banku, a także obecną i przewidywaną działalność banku; powyższe przeglądy powinny być dokonywane stosownie do potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

8.3. Przy dokonywaniu pomiaru/szacowania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych, bank powinien:

- a) stosować narzędzia pozwalające monitorować i oceniać poziom tego ryzyka w sposób adekwatny do specyfiki działalności na instrumentach pochodnych, a także skali powyższej działalności i profilu ryzyka;
- b) wykazywać, że stosowane metody odpowiadają charakterystyce działalności na instrumentach pochodnych, a ewentualne odstępstwa od tych zasad powinny być uzasadnione.

8.4. Przed zawarciem transakcji na instrumentach pochodnych – uznanych przez bank za istotne zgodnie z przyjętą polityką i procedurami – bank powinien dokonywać identyfikacji i kalkulacji CVA.

8.5. Bank powinien realizować funkcje związane z kalkulacją CVA dla transakcji na instrumentach pochodnych w sposób niezależny od funkcji związanych z realizacją transakcji,

przy czym czynności, o których mowa w rekomendacji 8.4. mogą być realizowane przez komórkę zawierającą transakcję.

8.6. Bank powinien zapewnić właściwą i kompleksową ocenę ryzyka kredytowego klienta. Ocena ryzyka kredytowego kontrahenta z tytułu instrumentów pochodnych powinna być częścią całościowej oceny ryzyka kredytowego klienta. Wysokość przyznanych limitów powinna odzwierciedlać kompleksową ocenę ryzyka kredytowego klienta.

Rekomendacja 9

Bank powinien uwzględniać transakcje na instrumentach pochodnych w testach warunków skrajnych przeprowadzanych dla poszczególnych rodzajów ryzyka generowanego przez te transakcje (np. dla ryzyka rynkowego, płynności, kredytowego, w tym ryzyka kredytowego kontrahenta) z częstotliwością przewidzianą dla danego rodzaju ryzyka.

Rekomendacja 10

Bank powinien zapewnić, aby system zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych był adekwatny, wykonalny i w pełni zrozumiały dla pracowników właściwych komórek organizacyjnych banku.

10.1. W celu efektywnego zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych, bank powinien stosować techniki ograniczania ryzyka transakcji na instrumentach pochodnych²⁰.

10.2. Bank stosując techniki ograniczania ryzyka, powinien analizować potencjalne niedoskonałości tych technik oraz uwzględniać ewentualne dodatkowe ryzyka generowane przez te techniki.

10.3. Działania mające na celu ograniczenie ekspozycji banku na ryzyko związane z działalnością na instrumentach pochodnych mogą obejmować w szczególności:

- a) ograniczanie zawierania dalszych transakcji w ramach określonego rodzaju instrumentów pochodnych;
- b) dostosowanie limitów;
- c) zmianę struktury terminowej portfela instrumentów pochodnych;

²⁰ Wymogi w zakresie stosowania technik ograniczania ryzyka kontraktów pochodnych opisane są szczegółowo w rozporządzeniu EMIR oraz w odpowiednich rozporządzeniach delegowanych i wykonawczych KE.

- d) rozważenie redukcji zaangażowania w niektóre instrumenty pochodne lub ograniczenie ekspozycji na ryzyko rynkowe z ich tytułu;
- e) rozważenie zastosowania dodatkowych metod redukcji ryzyka ponad te wymagane przepisami;
- f) zmianę strategii biznesowej w taki sposób, aby przeciwdziałała nadmiernemu wzrostowi ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych.

10.4. Bank powinien aktywnie zarządzać ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych w ramach zdefiniowanego apetytu na ryzyko oraz wyznaczonych limitów.

Rekomendacja 11

Bank powinien posiadać systemy monitorowania prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych, umożliwiające szybkie pozyskiwanie informacji zarządczej i nadzorczej oraz szybką reakcję banku na zaistniałe zagrożenia, a także zapewniające zgodność z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi.

11.1. Bank powinien dysponować rzetelnymi oraz kompleksowymi zasadami monitorowania i raportowania w zakresie ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych – ze szczególnym uwzględnieniem ryzyka rynkowego, kredytowego kontrahenta (w tym ryzyka przedrozdliczeniowego i ryzyka rozliczeniowego), płynności, koncentracji, operacyjnego (w tym prawnego), braku zgodności, utraty reputacji – pozwalającymi na adekwatne oszacowanie poziomu ryzyka generowanego przez działalność na instrumentach pochodnych.

11.2. Tworząc system monitorowania i raportowania w zakresie ryzyka prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych, bank powinien uwzględnić odpowiednio istniejące w banku zasady monitorowania i raportowania oraz wielkość i profil ryzyka.

11.3. Bank powinien na bieżąco dokonywać oceny ryzyka i dostosowywać swoją działalność na instrumentach pochodnych do celów strategicznych, aby uniknąć nagromadzenia niepożądanych czynników mających wpływ na wzrost ryzyka związanego z tą działalnością.

11.4. Bank powinien przeprowadzać na bieżąco analizy portfeli, w skład których wchodzi instrumenty pochodne, w tym analizy wpływu trendów rynkowych, oraz uwzględniać wyniki tych analiz podczas tworzenia i weryfikacji procedur i limitów.

11.5. Bank powinien monitorować zmiany makroekonomiczne oraz zmiany wartości instrumentów bazowych i instrumentów pochodnych zachodzące na rynku w obszarach prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych, jak również prowadzić analizę

płynności rynku poszczególnych rodzajów instrumentów bazowych oraz instrumentów pochodnych.

11.6. W banku powinien funkcjonować system zapewniający skuteczne monitorowanie i bieżące reagowanie na wszystkie istotne zmiany poziomu ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych.

11.7. System monitorowania ryzyka związanego z prowadzoną przez bank działalnością na instrumentach pochodnych powinien zapewniać generowanie informacji i raportów pozwalających zarządowi banku prawidłowo wypełniać swoje obowiązki związane z kontrolowaniem ryzyka. Jakość, szczegółowość oraz częstotliwość gromadzonych i prezentowanych analiz powinna umożliwiać określenie przez zarząd banku, czy i w jakim stopniu realizowana jest polityka zarządzania ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych.

Rekomendacja 12

Bank powinien posiadać system informacji zarządczej w obszarze ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych. W ramach tego systemu bank powinien przyjąć zasady raportowania w zakresie czynników ryzyka związanych z prowadzoną przez bank działalnością na instrumentach pochodnych. Zasady te powinny zapewniać dostarczanie zarządowi i radzie nadzorczej aktualnych, dokładnych i kompleksowych informacji, pozwalających na ocenę ryzyka prowadzonej działalności na instrumentach pochodnych oraz umożliwiających ewentualne podejmowanie działań prewencyjnych lub naprawczych.

12.1. System informacji zarządczej powinien dostarczać informacji o ryzyku związanym z działalnością na instrumentach pochodnych, pozwalającej na ocenę ryzyka w sposób całościowy i zintegrowany, tj. z uwzględnieniem wszystkich istotnych dla banku rodzajów ryzyka, w szczególności ryzyka rynkowego, kredytowego kontrahenta, płynności, koncentracji, operacyjnego (w tym prawnego), braku zgodności, utraty reputacji. System informacji zarządczej powinien umożliwiać dostęp do danych przekrojowych według różnych rodzajów instrumentów pochodnych oraz portfeli.

12.2. System informacji zarządczej powinien dawać możliwość oceny zgodności działalności banku na instrumentach pochodnych z przyjętą strategią i polityką oraz z planem finansowym.

12.3. Informacja zarządcza powinna zawierać dane na temat wielkości ekspozycji banku na ryzyko związane z działalnością na instrumentach pochodnych ogółem oraz w podziale na

portfele i pozycje, a w przypadku gdy jest ich dużo lub są mało znaczące, bank powinien rozważyć odpowiednie, czytelne zagregowanie tych informacji. Przekazywane raporty powinny zawierać odpowiedni zakres informacji dla kierownictwa banku i rady nadzorczej, odpowiedni dla danego poziomu zarządzania. Dane te powinny być odpowiednio zagregowane oraz powinny podlegać regularnej weryfikacji.

12.4. Raporty dla komórek banku zarządzających ryzykiem związanym z działalnością na instrumentach pochodnych powinny zawierać właściwe dane istotne dla pomiaru/szacowania ryzyka oraz odpowiedni poziom ich szczegółowości.

12.5. Raporty powinny zawierać odpowiednie informacje dotyczące ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych zarówno na poziomie jednostkowym, jak i skonsolidowanym (w przypadku gdy bank zarządza ryzykiem na poziomie skonsolidowanym), stosownie do rodzaju limitów, charakteru linii biznesowych i struktury organizacyjnej banku.

12.6. Przy określaniu zakresu i częstotliwości raportowania w zakresie ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych, bank powinien uwzględniać istotność i charakter czynników ryzyka oraz ich zmienność, poziom apetytu na ryzyko, profil ryzyka oraz zmiany w otoczeniu banku; raporty te powinny być przekazywane zarządowi banku co najmniej raz na kwartał.

12.7. Raportowanie w zakresie ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych może być częścią całościowego raportowania poszczególnych rodzajów i czynników ryzyka, przy czym szczegółowość raportowania powinna być dopasowana do szczebla zarządczego w banku, a jego zakres powinien obejmować co najmniej:

- a) szczegółowe zestawienie obszarów działalności na instrumentach pochodnych w okresie referencyjnym oraz konkretnych instrumentów pochodnych;
- b) informację na temat czynników ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych i mechanizmów zastosowanych w celu kontrolowania ryzyka lub zapobiegania ryzyku;
- c) informację na temat wykorzystania i przestrzegania przyjętych limitów ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych;
- d) wyniki testów warunków skrajnych uwzględniających transakcje na instrumentach pochodnych;
- e) wyniki działania modeli lub systemów służących do oceny, w tym pomiaru/szacowania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych;
- f) ocenę zgodności działalności banku na instrumentach pochodnych ze strategią i polityką zarządzania ryzykiem;

- g) wnioski z przeglądów strategii, polityki i procedur oraz informację o adekwatności systemów pomiaru/szacowania ryzyka związanego z działalnością na instrumentach pochodnych, w tym ustaleń audytorów wewnętrznych i zewnętrznych.

Rekomendacja 13

Bank powinien oceniać i monitorować ryzyko kredytowe kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, w sposób zintegrowany z kompleksowym monitorowaniem ryzyka kredytowego danego klienta i zapewniający prawidłową ocenę wpływu zmian sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta na możliwość regulowania przez niego wszelkich zobowiązań wobec banku.

13.1. W procesie oceny i monitorowania ryzyka kredytowego kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, bank powinien agregować ryzyko kredytowe kontrahenta z tytułu tych transakcji oraz ryzyko kredytowe wynikające z pozostałych ekspozycji klienta wobec banku, tj. oceniać i monitorować łączną ekspozycję klienta wobec banku.

13.2. W procesie oceny ryzyka kredytowego kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, bank powinien uwzględnić możliwość zmaterializowania się ryzyka wynikającego z zawarcia przez klienta transakcji na instrumentach pochodnych oraz wpływ tego ryzyka na realizację przez klienta jego pozostałych zobowiązań. W szczególności bank powinien brać pod uwagę czy transakcje na instrumentach pochodnych, które zostały zawarte przez klienta niebędącego uprawnionym kontrahentem w celu zabezpieczenia ryzyka towarzyszącego jego działalności biznesowej (handlowej, produkcyjnej, finansowej), rzeczywiście zabezpieczają tę działalność i nie powodują nadmiernego zwiększenia ryzyka przy niekorzystnym ukształtowaniu się czynników ryzyka wpływających na tę działalność.

13.3. W ramach oceny ryzyka kredytowego kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, bank powinien dokonywać symulacji zmiany wyceny instrumentów pochodnych w zależności od zmian czynników ryzyka oraz dokonywać przełożenia powstałego ryzyka kredytowego kontrahenta na łączne ryzyko kredytowe klienta.

13.4. Bank powinien monitorować ryzyko kredytowe kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR z uwzględnieniem prawdopodobieństwa wystąpienia zjawiska zwanego *default correlation*, czyli zjawiska niewywiązania się z zobowiązań (w szczególności w przypadku upadłości) przez klientów powiązanych kapitałowo lub organizacyjnie, jeżeli to niewywiązanie się z zobowiązań wynika z tych samych czynników w krótkim odstępie czasu.

13.5. Bank powinien monitorować ryzyko kredytowe kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, z uwzględnieniem ogólnego i szczególnego ryzyka korelacji (*wrong-way risk*)²¹.

13.6. Bank powinien zapewnić, aby procesy monitorowania i nadzoru wpływu zmian wartości wyceny istniejących transakcji na instrumentach pochodnych na łączną ekspozycję kredytową klienta były wykonywane przez komórkę organizacyjną odpowiednio wyodrębnioną i niezależną od komórek organizacyjnych realizujących transakcje oraz aby, z zachowaniem zasady proporcjonalności, procesy te oraz proces raportowania o przekroczeniu limitów były zautomatyzowane i przebiegały z zastosowaniem systemów informatycznych. W przypadku małej skali działalności banku na instrumentach pochodnych opisane procesy i czynności mogą być wykonywane w sposób niezautomatyzowany przez upoważnione osoby na podstawie sformalizowanych procedur.

13.7. W celu efektywnego monitorowania i kontrolowania ryzyka kredytowego kontrahenta z tytułu transakcji na instrumentach pochodnych zawieranych poza obrotem zorganizowanym i nierozliczanych przez centralnego kontrahenta w rozumieniu rozporządzenia EMIR, bank powinien m.in.:

- a) ocenić czy transakcje na instrumentach pochodnych będą zawierane przez klienta niebędącego uprawnionym kontrahentem w celach spekulacyjnych czy zabezpieczających (*hedging*²²), w szczególności poprzez uzyskanie od niego odpowiedniego oświadczenia; bank powinien dążyć do weryfikacji tego oświadczenia, np. na podstawie kontraktów, faktur, umów kredytowych;
- b) określić limit ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych dla każdego klienta w podziale na ryzyko przedrozliczeniowe oraz ryzyko rozliczeniowe;

²¹ Ryzyko korelacji (ogólne i szczególne) w rozumieniu art. 291 ust.1 rozporządzenia CRR.

²² *Hedging* (zabezpieczanie ryzyka z zastosowaniem instrumentów pochodnych) – wykorzystywanie transakcji pochodnych w celu zabezpieczenia się przed niekorzystnymi zmianami wartości aktywa bazowego lub wystąpienia innego zdarzenia w przyszłości (*underlying*).

- c) przyznać limity na transakcje na instrumentach pochodnych w ramach globalnego limitu na ekspozycje wynikające z innych zobowiązań, wyznaczanego indywidualnie dla każdego klienta w ramach oceny jego zdolności kredytowej;
- d) monitorować na bieżąco przestrzeganie limitów, o których mowa w lit. b; w przypadku ich przekroczenia na skutek zmian parametrów rynkowych, komórka nadzorująca wyceny transakcji na instrumentach pochodnych powinna niezwłocznie poinformować o tym komórki organizacyjne monitorujące ryzyko kredytowe kontrahenta;
- e) zapewnić, aby odpowiednie limity na transakcje na instrumentach pochodnych były stale monitorowane oraz aby były wprowadzone mechanizmy zabezpieczające przed przekroczeniem tych limitów w trakcie trwania transakcji z klientem w kontekście terminu ich ważności, a w wypadku upływu tego terminu, aby były one ponownie kalkulowane i zatwierdzone dla trwających transakcji do czasu ich rozliczenia;
- f) opracować i zatwierdzić, w formie pisemnej lub elektronicznej, procedurę postępowania na wypadek przekroczenia limitów lub ich wygaśnięcia²³ w trakcie trwania transakcji na instrumentach pochodnych;
- g) poinformować klienta o wielkości przyznanym limitów na instrumenty pochodne oraz o terminie ich ważności, bieżącym wykorzystaniu, ewentualnym przekroczeniu, redukcji lub wygaśnięciu;
- h) odpowiednio wcześniej uzgodnić z klientem rodzaj ewentualnego dodatkowego zabezpieczenia (*collateral*) na wypadek przekroczenia limitu oraz sposób jego ustanowienia;
- i) dokonywać okresowej weryfikacji zdolności kredytowej kontrahenta w trakcie trwania transakcji na instrumentach pochodnych z zastosowaniem podobnych procedur jak przy transakcjach kredytowych;
- j) wskazać komórki organizacyjne odpowiedzialne za wyznaczanie łącznej ekspozycji kredytowej (w tym ekspozycji na ryzyko przedrozliczeniowe i rozliczeniowe z tytułu instrumentów pochodnych) wobec pojedynczego klienta, na poziomie poszczególnych portfeli i całego banku;
- k) ustanowić zasady postępowania w przypadku spadku zabezpieczenia poniżej wymaganego zabezpieczenia;
- l) stosować dokumentację umożliwiającą w szczególności jednoznaczne określenie charakteru prawnego transakcji i ustalenie kwot należności i zobowiązań z jej tytułu.

²³ Przekroczenie limitów może być aktywne lub pasywne. Do aktywnego przekroczenia limitów może dojść na skutek błędu ludzkiego lub z powodów technicznych (np. awarii systemów), natomiast pasywne przekroczenie limitów może nastąpić na skutek zmian parametrów rynkowych wpływających na bieżącą wycenę rynkową istniejących transakcji na instrumentach pochodnych lub z powodu wygaśnięcia bądź redukcji limitów w trakcie trwania transakcji na instrumentach pochodnych, m.in. w wyniku pogorszenia sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta.

System kontroli wewnętrznej

Rekomendacja 14

Istniejący w banku system kontroli wewnętrznej powinien uwzględniać działalność banku na instrumentach pochodnych i zapewniać przestrzeganie zasad zarządzania ryzykiem wynikającym z tej działalności²⁴.

14.1. Zarząd banku powinien zaprojektować, wdrożyć oraz zapewnić funkcjonowanie adekwatnego i skutecznego systemu kontroli wewnętrznej, obejmującego działalność banku na instrumentach pochodnych, zgodnie z wymogami i standardami oraz w sposób adekwatny do skali oraz ryzyka wynikającego z tej działalności.

14.2. Rada nadzorcza banku powinna nadzorować system kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności banku na instrumentach pochodnych i dokonywać corocznej oceny tego systemu.

14.3. W ramach systemu kontroli wewnętrznej bank powinien stosować mechanizmy kontrolne zapewniające przestrzeganie zasad zarządzania ryzykiem związanym z działalnością banku na instrumentach pochodnych poprzez:

- a) odpowiedni podział obowiązków w banku w ramach wewnętrznej struktury organizacyjnej;
- b) ocenę stosowania polityki i procedur dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z działalnością banku na instrumentach pochodnych oraz rejestrowanie wszelkich odstępstw i naruszeń tych procedur;
- c) ocenę struktury i poziomu limitów ograniczających ryzyko związane z działalnością banku na instrumentach pochodnych, zasad ich zatwierdzania oraz podejmowania działań zapobiegających ich przekraczaniu.

14.4. System kontroli wewnętrznej powinien zapewniać, aby informacja o odstępstwach od obowiązujących procedur, regulacji i limitów lub ich naruszeniach była na bieżąco raportowana²⁵.

14.5. Istniejąca w ramach systemu kontroli wewnętrznej komórka audytu wewnętrznego powinna w sposób niezależny i obiektywny badać i oceniać adekwatność i skuteczność systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności banku w zakresie transakcji na instrumentach pochodnych.

²⁴ Szczegółowe wymogi i standardy dotyczące funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej, z uwzględnieniem modelu trzech niezależnych poziomów, wynikają z: (1) rozporządzenia w sprawie systemu zarządzania ryzykiem oraz (2) Rekomendacji H KNF *dotyczącej systemu kontroli wewnętrznej w bankach*.

²⁵ Tryb raportowania o nieprawidłowościach, w tym znaczących i krytycznych, zidentyfikowanych w ramach systemu kontroli wewnętrznej, został szczegółowo opisany w Rekomendacji H KNF *dotyczącej systemu kontroli wewnętrznej w bankach*.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2
DEFINICJE	9
SPIS REKOMENDACJI	11
REKOMENDACJE	14
<i>Zarząd i rada nadzorcza</i>	14
<i>Identyfikacja i ocena (w tym pomiar/szacowanie ryzyka), monitorowanie, kontrolowanie i raportowanie w zakresie ryzyka</i>	21
<i>System kontroli wewnętrznej</i>	31